

UITVOERINGEN DOOR DE MUNT VAN LODEWIJK MORTELMANS' OPERA *DE KINDEREN DER ZEE*

OMKADERING VOOR JONGE MUSICI

Op 22 en 24 november 2020 brengt de Munt o.l.v. chef-dirigent Alain Altinoglu in twee concertante uitvoeringen van Lodewijk Mortelmans' enige opera 'De kinderen der zee', en dit honderd jaar na de wereldcreatie in de Koninklijke Vlaamse Opera. Dit bijzondere evenement zal worden omkaderd door verschillende activiteiten die zich in eerste instantie richten tot conservatoriumstudenten en pas afgestudeerde musici.

1. LODEWIJK MORTELMANS: LEVEN EN WERK

Lodewijk Mortelmans (Antwerpen, 5 februari 1868 – Antwerpen, 24 juni 1952) studeerde aan de Vlaamse Muziekschool van Antwerpen bij Joseph Tilborghs, Jan Blockx en directeur Peter Benoit. Omdat hij een eindexamen aan een koninklijk conservatorium wou behalen, liet hij zich voor het schooljaar 1887-1888 inschrijven aan het Conservatoire Royal de Bruxelles voor de pianoklas van Arthur De Greef en voor de leergang contrapunt en fuga van Hubert Ferdinand Kufferath. Maar Mortelmans had het lastig in Brussel - ook al omdat het Antwerpse stadsbestuur hem een studiebeurs weigerde - en in september 1888 keerde hij naar Antwerpen terug. Daar hoopte Benoit dat Mortelmans zo vlug mogelijk de Belgische Prix de Rome zou winnen, om zo het niveau van zijn Nederlandstalig muziekonderwijs te bewijzen en voor zijn muziekschool het statuut van koninklijk conservatorium te verwerven. Het zou duren tot 1893 eer Mortelmans, bij zijn derde deelname, de prestigieuze staatsprijs won met de cantate *Lady Macbeth*. Na zijn overwinning werd Mortelmans als een ware volksheld in Antwerpen ingehaald. Toen de Antwerpse muziekschool in 1897 Koninklijk Vlaams Conservatorium werd, mocht hij Benoits *Feestzang* en zijn eigen gelegenheidswerk *Hulde aan Peter Benoit* dirigeren. Rond die tijd was Mortelmans ook actief in het sociaal-filosofische en artistieke cenakel De Kapel, waaruit het literaire tijdschrift Van Nu en Straks en de concertvereniging de Maatschappij der Nieuwe Concerten groeiden. Van 1903 tot 1914 zou Mortelmans het orkest van de Nieuwe Concerten dirigeren én voorbereiden voor gerenommeerde dirigenten als Richard Strauss en Gustav Mahler. In 1921 werd Mortelmans als pianist geëngageerd voor een tournee doorheen de Verenigde Staten. Dit resulteerde in verschillende uitgaven van zijn werken door de Composers Music Corporation in New York.

Daarnaast zou Mortelmans zijn carrière vanuit het Antwerps Conservatorium uitbouwen, eerst als professor contrapunt en fuga en vanaf 1924 als vierde directeur (na Benoit, Blockx en Wambach). Mortelmans bleef directeur tot zijn pensionering in 1933, maar hij leed zwaar onder 'het raderwerk van de administratieve machine' dat hem het componeren lastig maakte. Wegens de economische crisis en de doorbraak van de mechanische muziek liep het leerlingenaantal onder Mortelmans' bestuur drastisch terug: van 1.500 in 1924 tot 740 in 1931. Mortelmans' belangrijkste verdienste als conservatoriumdirecteur was misschien wel dat hij veel belang hechtte aan de conservatoriumconcerten. Zo organiseerde hij in mei 1933 een opgemerkt driedaags Brahmsfestival.

Het was een van zijn laatste activiteiten als conservatoriumdirecteur, want dat jaar bereikte hij de leeftijdsgrens en werd hij opgevolgd door Flor Alpaerts.

Na zijn pensioen trok hij zich steeds meer terug in Waasmunster, waar hij verder ging met componeren van pianomuziek, het orkestreren van vroegere liederen, het arrangeren van volksliederen en het schrijven van een handboek voor contrapunt.

Als componist liet Mortelmans zich al tijdens zijn studies opmerken toen in 1887 zijn lied *De bloemen en de sterren* werd bekroond in een Vlaams-Nederlandse compositiewedstrijd. In 1899 werd in Antwerpen een Mortelmans-festival georganiseerd waarop symfonische werken als *Lente-Idylle*, *Homerische Symfonie* en *Mythe der Lente* enthousiast werden onthaald. Toch zou hij zich nadien vooral manifesteren als lied- en pianocomponist. In zijn beste liederen lukte Mortelmans er wonderwel in om, zoals Mortelmansspecialist Jan Broeckx het verwoordde, 'een volstrekte psychologische eenheid van tekst en muziek' te realiseren. Mortelmans componeerde vaak op gedichten van Guido Gezelle, maar hij greep ook naar teksten van de Mont, Van Eeden, Goethe en Baudelaire. Andere kwaliteiten van zijn liedkunst zijn de evenwichtige opbouw, de elegante melodie en de efficiënte en expressieve pianopartij. Zijn liederen behoren tot het beste van wat er in die jaren geschreven werd. Mortelmans kreeg dan ook de eretitel 'Prins van het Vlaamse lied' toegedicht.

Zijn pianostukken hebben meestal een liedachtig karakter. Het zijn veeleer intimistische miniaturen dan virtuoze concertstukken. Tot zijn bekendste pianowerken horen *Vier lyrische stukken* (1919), *Het wiewaalt en leeuwerkt* (1921) en *Saidja's lied* (1929).

Mortelmans' orkestwerken evolueren van beïnvloeding door Brahms, Schumann en Wagner naar een vroeg impressionisme. Zijn opera *De kinderen der Zee* (libretto van Raf Verhulst) behoort qua thematiek tot het romantisch realisme, terwijl de partituur Wagneriaanse allures heeft. Mortelmans' enige opera werd in 1920 gecreëerd door de Koninklijke Vlaamse Opera in Antwerpen.

Mortelmans was lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten en was medeoprichter en eerste voorzitter van de auteursrechtenvereniging NAVEA (later: SABAM). Hij was ook betrokken bij de organisatie van de eerste Eugène Ysaÿewedstrijd in 1937 (de huidige Koningin Elisabethwedstrijd).

Mortelmans heeft in Vlaanderen de brug geslagen tussen de romantiek en het impressionisme. Omdat hij na de gemeenschapskunst van Benoit en het burgerlijk realisme van Blockx de overgang maakte naar het tijdperk van de individualistische ontroering en het geësthetiseerde kunstwerk vergeleek prof. Jan Broeckx zijn cultuurhistorische betekenis met die van de Van Nu en Straksers in de literatuur.

2. OMKADERENDE ACTIVITEITEN

De uitvoeringen van Mortelmans' opera door de Munt zijn een ideale gelegenheid om jonge preprofessionele en professionele musici kennis te laten maken met leven en werk van Lodewijk Mortelmans, en met zijn vocale oeuvre in het bijzonder.

2.1. STUDIEDAG

In de aanloop naar de uitvoeringen wordt een studiedag georganiseerd waarop leven en werk van Lodewijk Mortelmans wordt belicht en zijn opera *De kinderen der zee* wordt besproken, in het licht van de nationale en internationale operaproductie van die tijd. De lezingen, door medewerkers van het Studiecentrum voor Vlaamse Muziek en van onderzoeksgroep Labo XIX&XX, worden afgewisseld met uitvoeringen door studenten van het Conservatorium van Antwerpen van fragmenten uit *De kinderen*

der zee en van liederen van Mortelmans. Tijdens de voorbereidingen worden de studenten begeleid door Lucienne Van Deyck en Jozef De Beenhouwer (cfr. infra).

De studiedag richt zich in eerste instantie tot studenten van de Belgische Conservatoria en tot studenten musicologie, maar kan als introductie ook worden bijgewoond door wie de uitvoering wil meemaken.

2.2. MASTERCLASS VOOR ZANGERS EN BEGELEIDERS

Mortelmans componeerde een tachtigtal liederen die een periode van een halve eeuw overspannen: van *De bloemen en de sterren* op tekst van Karel Ledeganck (1887) tot *Moederken* op poëzie van Guido Gezelle (1938).

Het is de bedoeling om conservatoriumstudenten van de afdelingen zang en pianobegeleiding, maar ook jonge professionele zangers en pianisten uit te nodigen voor een masterclass waarin ze door twee eminente musici worden gecoacht, met name mezzosopraan Lucienne Van Deyck en pianist Jozef De Beenhouwer. Beiden zijn absolute autoriteiten op het gebied van het Vlaamse liedrepertoire in het algemeen en van de liederen (en pianomuziek) van Mortelmans in het bijzonder. Beiden hebben een grote expertise in het opleiden van zangers en begeleiders; ze leiden ook samen de liedklas van het Koninklijk Conservatorium Antwerpen.

Deze masterclass staat open voor alle zangers en pianisten die studeren of gestudeerd hebben aan een Belgisch Conservatorium.

2.3. ‘MORTELMANS-MARATHON’

Tijdens de ‘Mortelmans-marathon’ wordt op één dag tijd tijdens een aperitiefconcert, een namiddagconcert en een avondconcert de integrale liedproductie van Mortelmans uitgevoerd door deelnemers aan de masterclass en enkele jonge professionele zangers. Dit bijzondere evenement zal via een live stream ook via Facebook te volgen zijn.

Organisatie:

Studiecentrum voor Vlaamse Muziek vzw i.s.m. Labo XIX&XX (Koninklijk Conservatorium Antwerpen), de Stichting Mortelmans vzw en de Munt

Jan Dewilde

Studiecentrum voor Vlaamse Muziek

Koninklijk Conservatorium Antwerpen (AP Hogeschool)

Jan Van Rijswijcklaan 115, Antwerpen 2018

jan.dewilde@ap.be - +32 3 244 18 20

LABO XIX
RESEARCH
GROUP &XX

Koninklijk Conservatorium
Antwerpen
AP Hogeschool Antwerpen